

Szegedi papucs

kulturális örökség ágazat – Szegedi értéktár
Kiemelkedő Nemzeti Érték

Mottó: „A szegedi papucsnak nincs párja”

Története

Tudtad-e, hogy?

1. A papucs szó török eredetű, 1527-ben jegyzik fel használatát?
2. Készítésének módja és használatának divatja a török hódoltság idejéből származik.
3. A szegedi monda szerint a helyi menyecskék papucsuk sarkával ütötték agyon a körülöttük legyeskedő Hóbiárt basát.
4. A 17. századra Sárközből, Kalocsán és Szekszárdon is elterjedt a viselése.
5. A papucsviselet az olcsóbb viselet hölgyek számára, akik nem tudták megfizetni a cipőkészítést.
6. A legtöbb papucskészítő mester Móravároson élt.
7. 1922-ig a csizmadiák készítették, utána lett külön önálló mesterség.
8. Egy pár papucs készítése 3 órán át tart.
9. A szegedi papucs varrással készül.
10. A kész papucsot a mesterek feleségei díszítették, szalagozták, zsinórozták.
11. Mivel egy kaptafán készül, csak viseléskor válik el melyik a jobb és bal lábas.
12. Utolsó papucskészítő mester Rátkai Sándor (1914-2011) népi iparművész, aki kézzel varrott, kifordított szegedi papucsot készített.
13. A szegedi papucs 2004 óta védettséget élvez.

A szegedi papucs készítése és viselése szorosan összefonódik Szeged város történetével. A 19-20. századi szegedi lakosok egyik legjellemzőbb viselete. Ma már csak ajándéktárgyként találkozhatunk vele. Szeged város egyik jelképe lett. Készítésének módja több évszázados hagyományt őriz, amelynek történetéről ha kattintasz tovább olvashatsz!

Szegedi papucs

Rátkai Sándor papucskészítő így nyilatkozott a szegedi papucsról:

„Mitől szegedi a szegedi papucs? Elsősorban a hímzéstől. Mezei virágok, pipacs, nefelejcs, kalász ékesíti. Inaskoromban nem ilyen papucsok voltak, csak egyszerű bársonyból készültek, hímzés nélkül. A hímzett papucs később jött divatba, akkor kezdték ezt a bojtos, szalagos jobb- és ballábast készíteni. Azelőtt forgatós volt, vagyis nem különbözött a jobb láb a baltól. Ezért mondják, hogy a szegedi papucsnek nincs párja.”

Története

A szegedi papucs a 20. század első felében vált országosan ismertté. Készítésének módja és divatja a török hódoltság idejéből ered. Készítésének technikáját a mai napig próbálják megőrizni az utókor számára.

A 16-17. században a papucs készítése és viselése az ország több területén is meghonosodott. A szegedi mesterek által készített lábbelik a 20. század második feléig a délvidéki és a Szeged környéki falvakban egyaránt nagy népszerűségnek örvendtek.

Papucs, mint érték

A szegedi papucs jellegzetessége a magas sarok, valamint a bársony papucsfej pipacsos-kalászos-búzavirágos hímzése. Készítésének eredeti, megőrzésre javasolt módja a talp és a fej összevarrása majd kifordítása, a sarok kézzel történő felvarrása, amely munkafolyamatokat Bálint Sándor néprajzkutató írta le részletesen, illetve a Rátkai Sándor, Népművészet mestere címmel kitüntetett papucsos mesterről készült filmfelvételeken láthatók

<https://www.youtube.com/watch?v=Yt7VPwqjmB4>

A papucs készítésének felvirágzása a 19. század végére, a 20. század elejére tehető, ekkoriban 50-80 fő között volt a mesterek száma. A bársonyfejű, hímzett lábbeli a két világháború között Szeged egyik jelképévé vált, a Szabadtéri Játékok látogatóinak is kedvelt emléktárgya lett.

Papucsviselet

A papucs viseletéről

Az 1879. évi nagy szegedi árvíz után a város kikövezésével indult meg a papucsmesterség virágzása. Az utakat borító sár miatt az asszonyok csizmában, bocskorban jártak. A szegényebb asszonyok a színes és díszes papucssal tartják fenn még mintegy fél évszázadon keresztül a szegedi népviselet jellegzetes formáit. A két világháború között az értelmiségi, tisztviselői körökben is divatossá vált a papucs viselése. A polgárasszonyok a magyaros viseletet részesítették előnyben így a hímzett, kézműves portékát, azaz a szegedi papucst. Az újabb vásárlói kör igényeit a mesterek egy újfajta papucssal, a japánpapucssal elégítették ki.

A szegedi mesterek számos helyi és országos ipari kiállításon arattak sikert. A pillangós fejű, flitterekkel díszített, hímzett szegedi papucsról elismerően írt a sajtó és a szépírók is: Tömörkény István, Móra Ferenc és Móricz Zsigmond. A Szegedi Szabadtéri Játékokra ideutazó közönség, az országos iparkiállítások és vásárok látogatói révén a 20. század közepére a szegedi papucs fogalomává vált.

Papucsfajták

(törökpapucs, menyecskepapucs, selyempapucs):

A szegedi papucsfajták közül a legrégebbi az alacsony sarkú, fekete bársonyfejű, zöld pettyekkel hímzett *törökpapucs*. Ezt a papucsfajtát szerb mesterek készítették. Formáját a férfiak és idősebb asszonyok számára készült, sarkatlan csoszapapucs őrizte meg.

A díványfejű papucs fejét kárpitozásra használt bársonyból varrták. A magas sarokkal, változatosan díszített fejjel készített *magyar papucs*, *menyecskepapucs* sajátossága volt, hogy a pár ugyanazon a papucsfán (kaptafán) készült, és csak viseléskor vált el, melyik a jobb és a balláb. A kétértelmű szólás: „a szegedi papucsnek nincs párja” is utal a lábbeli forgatós, cserélős voltára.

Tápén az eljegyzéskor a gyűrű mellé fehér bársony fejű, hímzett jegypapucst is adott ajándékba a vőlegény. A 20. század első felében divat volt, hogy a papucst a vele együtt viselt ruha selyméből készítették, ez volt a *selyömpapucs*. A papucst általában készen vették, de a rendelésre, mérték után is készítették a mesterek.

Az 1940-es évektől terjedt el az újabb vásárlói kör igényeire a *japánsarkú (telitalpú) papucs*, vagy a papucsfej bojtokkal, pompomokkal való díszítése.

A szegedi papucs napjainkban:

Rátkai Sándor papucskészítő mester a szegedi Móra Ferenc Múzeumnak 2001-ben 23 pár papucsból álló mintakollekciót adományozott, melyben megtalálható volt minden olyan papucs, amit 1930 óta készített. Tudását átadta több mesternek is, sajnos azonban jelenleg (2015) üres a szegedi papucs látványműhelye.

A nemzeti érték fellelhetőségének helyei

Sallay látványműhely, Szeged, Kiss Ernő u. 3. (megszűnt 2015-ben)

Ormándi László papucskészítő műhelye, Kiskunfélegyháza, Zrínyi Miklós u. 11. 2/22.

Móra Ferenc Múzeum Néprajzi gyűjteménye, Szeged, Roosevelt tér 1-3.

Linkek

Források

Bálint Sándor: Papucsosok. Papucskészítés. In: Bálint Sándor: A szögedi nemzet. A szegedi nagytáj népelete. Második rész. MFM 1976/77-2. Szeged, 1977.

Bárkányi Ildikó: Rátkai Sándor papucsos mester adományáról. In: Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében. Szeged, 2001. 117-128.

Varga Emese – Szólik Ivett: „A szegedi papucsnek nincs párja” (A szegedi papucs és papucsosság története és jelene). In. Szeged. 2013. október, p. 32-35.

Bárkányi Ildikó: Szöged hirös város : állandó néprajzi kiállítás. Szeged, 2013

www.szegedipapucs.hu

www.szegedipapucs.com

<http://www.szegedvaros.hu/ertektar/7662-szegedi-papucs.html>

